

เทศน์เช้า วันที่ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๕๖

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ถ้าจะภาวนามันก็ต้องมีธรรมะ มีคุณธรรมกระตุ้น กระตุ้นให้เราฝึกไป ฝึกในทางที่ดี ถ้าในทางที่ดีนะ ฝึกไปทางโลก เห็นไหม คน ถ้าคนดีจากโลก คนดีจากโลกหมายความว่าคนขยันหมั่นเพียรทางโลก ถ้าขยันหมั่นเพียรทางโลก ทำงานก็ประสบความสำเร็จ ถ้ามาบวชเป็นพระ เป็นนักปฏิบัติ ถ้ามีความขยันหมั่นเพียร มีความเสมอดั้นเสมอปลาย ความมูมานะอันนั้น การประพฤติปฏิบัติมันก็จะประสบความสำเร็จ

การประสบความสำเร็จ ในพระไตรปิฎกบอกว่า การทำสมาธิ การที่เราปฏิบัติกันแล้ว ไม่ได้ผลเพราะขาดการปฏิบัติสมาธิ การปฏิบัติสมาธิคือการปฏิบัติเสมอดั้นเสมอปลาย

เราเนี่ยเวลาที่มีความมูมานะกัน เราปฏิบัติกันแบบไฟไหม้ฟาง อุกฤษฏ์ ทำกันเข้มข้น แต่ก็ชั่วคราว ชั่วคราวเพราะไม่เสมอดั้นเสมอปลาย ถ้าความเสมอดั้นเสมอปลายขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เห็นไหม ๗ วัน ๗ เดือน ๗ ปี...๗ ปี ถ้าเราทำเสมอดั้นเสมอปลาย ๗ ปี อย่างน้อยต้องได้พระอนาคามี ถ้ามันเป็นสัมมาทิวฐิตีความถูกต้องดีงามนะ ถ้าเราทำถูกต้องดีงาม เราต้องขยันหมั่นเพียรของเรา เพราะเราจะเอาอริยทรัพย์เิง

คนเกิดมามีโรคประจำตัว เห็นไหม คนเกิดมามีโรคประจำตัว เราก็ต้องรักษาโรคประจำตัวของเรา แล้วเราเกิดมานี่ถึงเราไม่มีโรคประจำตัวก็แล้วแต่ เวลาฝนตกแดดออก เจ็บไข้ได้ป่วย นี่เวลาเป็นไข้หวัด เดียวนี้หวัดแดดหวัดฝน หวัดร้อยแปดหวัด ถ้ามันเป็นหวัดเป็นไข้ เราก็ต้องรักษาของเราไข้ใหม่ รักษาของเรา ถ้าเราเป็นหวัดเป็นไข้ขึ้นมา มันก็ทำให้เราไม่สะดวกสบาย แน่นอน เจ็บไข้ได้ป่วย คนเราไม่ปกติ ความเป็นอยู่ของเรามันไม่ปกติ เราก็ต้องรักษาให้มันเป็นปกติมา ถ้าปกติมา เราก็อยู่สุขอยู่สบายดี

สุขสบายดีขนาดไหน เห็นไหม นี่โลกนี้ ทุกข์ควรกำหนด สิ่งใดนี้ทุกข์เกิดขึ้น ทุกข์ตั้งอยู่ ทุกข์ดับไป จะนอนทั้งวันนอนทั้งคืน นอนตลอดไป นอนกินอย่างนั้นมันก็อยู่ไม่ได้ นี่ความเป็น

ทุกข์ แม้แต่เราเป็นปกติ เราหายมาแล้ว เราก็ต้องเคลื่อนไหวตลอดเวลา เพราะบรรเทาทุกข์ๆ มันบรรเทาอยู่ตลอดเวลา ถ้าเราบรรเทาทุกข์ๆ นี้พูดถึงร่างกายนะ

แล้วเรามาปฏิบัติกัน เรามาทำอะไรละ เราดูแลจิตใจของเรา จิตใจของเรามันเจ็บไข้ได้ป่วยเหมือนกัน เพราะมันมีวิชาเหมือนกัน ถ้ามันไม่เจ็บไข้ได้ป่วย มันไม่บกร่องหรือก ถ้ามันไม่เจ็บไข้ได้ป่วย เราไม่ทุกข์ไม่ยากอย่างนี้หรือก เห็นไหม หน้าขึ้นออกตรมๆ หน้าตาแฉะขึ้นแจ่มใสไปรักษากัน คุณแลผิวพรรณให้มันส่องใส แต่ในหัวใจมันทุกข์ยาก ถ้าในหัวใจทุกข์ยาก เราทำอะไรกันที่มันจะแก้ไขได้อย่างไร เวลาทำทานๆ นี้ก็ไปหาหมอไป ไปคลินิก ไปรักษาความงาม

นี่ก็เหมือนกัน เวลาทำบุญกุศล บุญกุศลก็ชั่วคราวยๆ เท่านั้นแหละ เวลาเป็นบุญกุศล ถ้าเราไปซาบซึ้งที่ไหน มันจะตื่นตื้นนะ ไปทำบุญกุศล อู้ฮู! มันมีความสุขมาก บุญกุศล นี้ระดับของท่าน แล้วมันก็ชั่วคราว มันไม่มีสิ่งใดคงที่หรือก ถ้าไม่มีสิ่งใดคงที่ ถ้าเรามีศรัทธาความเชื่อแล้วเราต้องมุ่งมันของเรา เราต้องพยายามของเราละ ชีวิตนี้มีการพลัดพรากเป็นที่สุด ย้ำทุกวัน ชีวิตนี้มีการพลัดพรากเป็นที่สุด มันเป็นความจริง ชีวิตนี้มีการพลัดพรากเป็นที่สุด แล้วเรามาเพลิดเพลินอะไรกัน

นี่เวลาทำมาหากินกันนี้ว่าเราทุกข์เรายาก มันก็เป็นเรื่องธรรมดา มันก็ทุกข์ยากทั้งนั้นแหละ แต่ถ้าทุกข์ยาก คุณสิ เวลาคนเขาทุกข์ยากกว่าเรา ทำไมเขายิ้มแย้มแจ่มใส เขาหัวเราะรื่นเริงได้ล่ะ? เพราะเขาทำใจได้ไง คุณสิ คนมั่งมีศรีสุขนะ มี พวกที่เป็นเศรษฐีๆ แล้วเวลาเขาใช้ชีวิตของเขาเหมือนคนธรรมดา แต่เงินทองของเขา เขาเอามาทำประโยชน์ นี่จิตใจของเขา เขาทำอย่างนั้นได้เพราะอะไร เพราะเขาพอของเขาไง

แต่ของเรานะ เราปากกัดตีนถีบกันนะ เราจะไปกินอาหารที่หนึ่งมีโต๊ะแสนสองแสนกัน ว่าอย่างนั้นเลย เพื่อจะเทียมหน้าเทียมตาเขา นี่ปากกัดตีนถีบกินสักหนหนึ่ง จะกินอย่างนั้นทุกวันมันก็ไม่ได้อยู่ดี ถ้ามันไม่มีอยู่ดี

เวลาเศรษฐีเขานะ เขาอยู่ปกติของเขา เขาอยู่โดยความประหยัดมั่งมียศถาบรรดาศักดิ์ของเขา แต่เงินทองของเขา เขาเอามาทำประโยชน์ นี่เวลาเห็นคนน้ำใจอย่างนั้นนี้น่าชื่นชม น่าชื่นชมเพราะเขาทำของเขาได้ เขาไม่คิดของเขา ถ้าเขาไม่คิดของเขา เขาจะมีความสุขทุกข์ไหม โอ้เราว่าเราปากกัดตีนถีบๆ เพราะอะไร เพราะเราไปยึดมั่นถือมั่น ตั้งเป้าหมายไป

เป้าหมายนี้เป็นอธิษฐานบารมี เวลาบอกถึงเป้าหมายๆ นะ เป้าหมายนี้อธิษฐานบารมี บารมี ๑๐ ทศขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ต้องมีเป้าหมาย คนต้องมีเป้าหมาย ถ้าไม่มีเป้าหมาย เราก็คนเร่ร่อน เรามีเป้าหมายของเรา เราทำของเรา ทำแล้วถ้ามันสมเป้าหมาย อันนั้นเป็นบุญ บุญคืออำนาจวาสนาบารมี ทำแล้วประสบความสำเร็จ

แต่ถ้าเราทำของเรา นะ อำนาจวาสนาบารมีกำลัง เราก็พยายามปฏิบัติของเรา เราพยายามกระทำของเรา เราก็ทำหน้าที่การงานของเราเพื่อเป้าหมายของเรา ถ้ามันได้เป้าหมายนะ สมเป้าหมายแล้วเขาก็เพิ่มเป้าหมายของเขาขึ้นไป เป้าหมายของเขาขึ้นไป

อันนี้ก็เหมือนกัน เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรารถนาเป็นพระโพธิสัตว์ เห็นไหม ๔ อสงไขย ๘ อสงไขย ๑๖ อสงไขย นี่ก็เป้าหมายเหมือนกัน เสียดลชีวิตนะ เสียดลทุกอย่าง ทำไม่มีจิตใจเข้มแข็งทำอย่างนั้นได้อย่างไร เสียดลชีวิต เป็นหัวหน้าสัตว์ก็เสียดลชีวิตเพื่อปกป้องฝูงสัตว์ จะเป็นจักรพรรดิหรือจะเป็นอะไรก็ปกป้องดูแลประชากรของเขา ดูแลทั้งหมด นี่บารมีเกิดตรงนี้ คนที่มีบารมี บารมีตรงนี้ไง บารมี รู้สึกใจเขา ใจเรานะ นี่ให้เกียรติกัน ยอมรับความเห็นต่าง

แต่เราพูดถึงเราปฏิบัติของเรา ถ้าเราปฏิบัติของเรา เราทำใจของเราดี ถ้าใจของเราทำได้ มันพอของมัน มันไม่เดือดร้อนนะ เห็นไหม นั่งอยู่กลางกองไฟ เวลาครูบาอาจารย์ท่านปฏิบัติของท่าน ถ้าเวทนาเกิดขึ้น นั่งอยู่กลางกองไฟ กระจกมันจะปวดร้าวไปทุกข้อ กระจกมันจะปวดร้าว ท่านทำไม่มีสติมีปัญหาของท่าน เผชิญกับกองไฟในใจของท่านได้

ถ้าเผชิญกองไฟในใจของท่าน ถ้าถึงที่สุดแล้วธรรมะมันอยู่ฟากตาย พอมันปล่อยหมด มันไม่มีอะไรเลย นี่ไม่มีอะไร ทำไมขณะที่เผชิญกับกองไฟทำไมกระจกทุกท่อน ทำไมกล้าเนื้อต่างๆ มันทุกขร้อนขึ้นมาเหมือนกับเอาไฟเผาไฟลน เอาไฟจี้เลย ทำไมมันเป็นขนาดนั้น เวลาพิจารณาของเรา เวลาจิตมันปล่อยแล้ว ทำไมมันปล่อยได้ขนาดนั้น

คูลี เวลามันยึด คูเวลาจิตมันยึดคูี เวลามันยึดขึ้นไป เพราะอะไร พอยึดขึ้นมา มันต่อรองกัน ระหว่างกิเลสกับธรรม เวลากิเลสขึ้นมา มันก็มีความเจ็บปวด นี้กิเลสมันเอาอะไรมาต่อสู้กับเราล่ะ? มันก็เอากองไฟนั่นไง เอาความที่เราทนไม่ได้ไง

แต่ถ้าเป็นธรรมดา เป็นธรรมคือความสงบระงับ ถ้าสงบระงับ ถ้าเรามีขันติธรรมนะ เรายังสู้มันไม่ได้ เรามีขันติธรรมของเรา เราใช้ปัญญาของเราไป พอถึงที่สุด เวลามันปล่อย มันรวมลง ถ้ามันรวมลง แล้วกองไฟมันหายไปไหน กองไฟที่มันไหม้ลูกโชนอยู่ข้างหน้า กองไฟที่มันลูกโชนอยู่กลางหัวใจ เวลาใจมันปล่อยแล้ว แล้วกองไฟมันหายไปไหนล่ะ กองไฟมันหายไปนะ นี่เพราะจิตมันยึดใจ มันยึด นี่คือกิเลส คืออวิชชา คือความไม่รู้เท่าของมัน

ถ้าความไม่รู้เท่าของมัน แต่มันเอาสิ่งนี้เพราะอะไร เพราะว่าโดยสัญชาตญาณของคนใช้ใหม่ เวลาตกทุกข์ได้ยาก มันก็จะพยายามหาแต่ความสุข มันจะหาแต่ความตรงข้าม ถ้าสิ่งใดไม่พอใจ มันจะเอาแต่สิ่งที่มันพอใจ ถ้ามันพิจารณาไป ฉะนั้น พอมันภาวนาไป เราจะปฏิบัติธรรม เราจะพ้นจากทุกข์ เราพยายามต่อสู้ให้เห็นสัจจะความจริง เห็นใหม่ กาย เวทนา จิต ธรรมที่มันเกิดขึ้นตามความเป็นจริง เพราะมีสติปัญญา ๔

ถ้าจิตมันสงบแล้วมันเห็นจริงตามสติปัญญา ๔ กิเลสมันก็เอาไฟล้เอาสิ่งนั้นมาต่อรองกับเรา เพราะกิเลสมันเป็นนามธรรมเหมือนกัน กิเลสมันก็เป็นความรู้สึกของเรา มันก็อาศัยสิ่งนั้นมาต่อกรกับการปฏิบัติธรรมของเรา ถ้าเราไม่ต่อกรกับกิเลส นี่ใจ ที่หลงตาทำนพุดประจำ เวลาปฏิบัติไปนี่รู้จักกิเลสใหม่ เห็นหน้ากิเลสใหม่ ถ้าเราไม่รู้จักกิเลส เราไม่เห็นหน้ากิเลส เราจะฆ่ากิเลสได้อย่างไร

นี่ก็เหมือนกัน เวลาปฏิบัติไป จิตมันสงบเข้าไปละ พอมันเห็นกาย พิจารณาเข้าไป เห็นใหม่ ตั้งแต่หลานของมัน ลูกของมัน พ่อของมัน ปู่ของมัน นี่เราพิจารณาของเราไปตั้งแต่หลานของมันก็เจ็บปวดเล็กๆ น้อยๆ เวลาปฏิบัตินานขึ้นไป นี่ลูกมันมาแล้ว เดี่ยวพอมันมา มันยังเข้มแข็งขึ้นมา เดี่ยวปู่มันมา เล่ห์มันกลขนาดไหน

เวลาพิจารณาเวทนาไปแล้วมันปล่อย มันปล่อยขนาดไหน พิจารณาต่อเข้าไป ต่อเนื่องกันไป เดี่ยวจากหลานมันมา ผ่านหลานมัน เดี่ยวจะไปเจอลูกมัน เวทนาจึงเข้มขึ้นขึ้น ถ้า ๕-๖ ชั่วโมงขึ้นไปจะไปเจอพ่อกัน จากพ่อกันไปเจอปู่มัน นี่พ่อกันมามันก็เอากองไฟมาเลย มันเผาเผาเลย ถ้าเผาเผา ถ้าเราแพ้มัน เราชนะหลานมันมา ชนะลูกมันมา แต่เราไปแพ้พ่อกัน เราถอยออกมา สุดท้ายตอนหลังก็พิจารณาต่อเนื่องกันไป การปฏิบัติถ้ายังไม่ได้ต่อกันถึงที่สุด เราปล่อยแล้ว ขณะเราปล่อยแล้ว เราพิจารณาปล่อยแล้ว ปล่อยแล้วมันยังไม่ถึงที่สุด มันก็ยังมีเล่ห์กลของมันอยู่

แต่ถ้าเราปฏิบัติของเราไป เราพิจารณาของเราไป ด้วยสติด้วยปัญญาของเราเนะ มันจะเป็นไฟลุกโชนต่อหน้าขนาดไหน พิจารณาซ้ำแล้วซ้ำเล่าๆ มันก็อยู่แค่นี้ เวลาแค่นี้มันก็ไม่ทำอะไรตายหรือ ตายมันก็เป็นนามธรรมนี่ไง ตายมันก็หลอกกันใจ ถ้ามันตายจริง ถ้ากิเลสมันตายสิ ถ้าเวลากิเลสมันตาย พิจารณาของมันไป เวลาพิจารณาไปแล้วมันปล่อยขนาดไหน พิจารณาซ้ำไปๆ ถึงเวลามันขาด

เวลามันขาดไปนะ ชั้น ๕ ไม่ใช่เรา เราไม่ใช่ชั้น ๕ ชั้น ๕ ไม่ใช่ทุกข์ ทุกข์ไม่ใช่ชั้น ๕ ทุกข์ไม่ใช่เรา เราไม่ใช่ทุกข์ แล้วมันไม่ใช่ มันเป็นอย่างไรละ มันไม่ใช่ ไอ้เราว่าไม่ใช่ๆ ไม่ใช่นี้มันผลักใส ที่เราว่าไม่ใช่ๆ นี่เราผลักใส เราปฏิเสธมัน แต่จริงๆ มันอยู่กับเรา เห็นไหม มันบังเงาๆ

เวลาปฏิบัติธรรม ปฏิบัติธรรมไปแล้ว เวลาหลวงตาท่านพูดอีกแหละ บอกว่าปฏิบัติเริ่มต้นก็นึกว่าลำบากลำบาก ปฏิบัติต่อไปแล้วมันจะละเอียดอ่อนขึ้นไป มันจะสุขสบายไปข้างหน้า แต่เวลาปฏิบัติไป มันไม่สุขไปข้างหน้านะ

จากฆ่าหลานมันมา ไปเจอลูกมัน ไปเจอพ่อมัน ไปเจอปู่มันยิ่งยุ่งใหญ่เลย ท่านบอกว่าไหนว่าปฏิบัติแล้วมันจะสุขไปข้างหน้า ไหนว่าปฏิบัติแล้วมันจะดีไปข้างหน้า มันยังมาทุกข์ไปข้างหน้า ทุกข์ละเอียดไปข้างหน้า มันทำให้หวั่นไปข้างหน้า ยิ่งหวั่นไป ถ้ายังไม่สิ้นสุดแห่งทุกข์มันจะเป็นอย่างนั้นแหละ

แต่ถ้าสิ้นสุดแห่งทุกข์ เวลามันฆ่าไปแล้วนี่ “เออ! จบกันชะที ถ้าจบกันชะที” น้อย่างนั้นแล้วมันจบเลย ถ้าจบแล้วไม่มีอีกเลย เห็นไหม

ฉะนั้น เวลาเราคิด เราคิดกันอย่างนั้นไง เราคิดว่าเราพิจารณาแล้ว มันปล่อยวางแล้ว มันสงบแล้ว มันจะไม่มาอีกๆ มันไม่มาอีก...นั้นแหละด้วยความประมาท เห็นไหม ถ้าความประมาทพอเดินเลื้อย เดียวมันก็ไหลขึ้นมา เห็นไหม

เวลาสุขภาพกาย เราก็พยายามทำให้เราเข้มแข็งขึ้นมาเพื่อเราจะมาประพฤติปฏิบัติสุขภาพจิตของเรา จิตของเรา เราจะดูแลรักษาของเรา ถ้ามันพิจารณาของมันไป นั่นละมันได้ต่อกรกัน

เวลาสุขภาพกาย เวลาไปรักษามาแล้วเขาต้องทำกายภาพบำบัด ทำกายภาพบำบัดให้มัน ฟืนฟูขึ้นมา ให้มันแข็งแรงขึ้นมา จิตของเรา เวลาเราปฏิบัติของเรา ถ้ามันท้อแท้ มันอ่อนแอ ถ้า ปฏิบัติแล้วมันมีความกังวลใจ เราก็ต้องฟังธรรม ฟังธรรมเพื่อปลุกเร้า

เวลาอยู่กับครูบาอาจารย์นะ ครูบาอาจารย์ท่านบอก การฟังธรรมเป็นการปฏิบัติซึ่งๆ หน้า เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแสดงธรรม เทวดา อินทร์ พรหมสำเร็จต่อหน้าๆ นี้ก็ เหมือนกัน แสดงธรรมๆ ใจดวงหนึ่งคือท่านปฏิบัติของท่านมา ท่านรู้ถึงเล่ห์กลของมัน รู้ถึงเล่ห์กล ของกิเลส มันร้อยพันพันคมขนาดไหน แล้วเราจะมาต่อสู้กับกิเลส

เวลากิเลสคนอื่นเรามองเห็นหมดเลย คนนั้นทำผิดอย่างนั้น คนนั้นทำผิดอย่างนี้ แต่เวลาใจ ของเรา เราก็จะมาหามัน ถ้ามาหามัน ทรัพย์อันนี้ทรัพย์อันประเสริฐ ถ้าทรัพย์อันประเสริฐ ถ้าเรา ค้นได้ เราค้นคว้าได้ เราปฏิบัติได้ ถ้าปฏิบัติได้ นี้จับมันได้ น้ำใสจะเห็นตัวปลา จิตสงบแล้วต้อง ออกค้นคว้าค้นหามัน ให้ค้นคว้าหากิเลส

การขุดคุ้ยเป็นหน้าที่การงานอันหนึ่ง คนเราจิตสงบแล้ว แล้วก็ไม่ได้ทำอะไรเลย คิดว่าสิ่งนั้น เป็นธรรมๆ หาเงินมาได้แล้ว เงินทองก็ใช้ไม่เป็น ใช้จ่ายไม่ใช้เก็บไว้ โจรมันปล้นฆ่า มันชิงเอาอะ นี้ ก็เหมือนกัน เวลาจิตมันภาวนาสงบแล้ว เวลามันเสื่อมมากก็น้อยเนื้อต่ำใจ แล้วจะทำอย่างไรต่อไป นี้ไง ถ้ามีครูบาอาจารย์ท่านก็จะกระตุ้นใจ

นี่สัมมาสมาธิ ถ้าจิตมันสงบแล้ว ถ้ามันมีสติปัญญา มันเป็นสัมมาสมาธิ มันจะก้าวหน้า ต่อไป ถ้าจิตมันสงบเข้ามาแล้ว นี่สมาธิ แล้วไม่มีสติไม่มีปัญญาจะรักษามันไปนะ นี่มันสงบเข้ามา มันก็เป็นผลของมัน แต่เวลามันจะต่อเนื่องกันไป มันมีความสามารถได้แค่นี้หรือ ถ้ามี ความสามารถได้มากกว่านี้ เห็นไหม เราค้นคว้ามัน ถ้าค้นคว้าไป เราจะไปเห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิต เห็นธรรมตามความเป็นจริง

ที่เขาว่าสติปัญญา ๔ สติปัญญา ๔ นั้นมันชื่อ แต่เวลาเอาจริงๆ ขึ้นมา สติปัญญา ๔ มัน เป็นแบบใด คนไม่รู้ไม่เห็น เป็นไปไม่ได้หรอก คุณค่าของเงินๆ เงินตราที่เราไม่เคยเห็นมันมีค่า ของมันอยู่ แต่เราไม่เคยเห็น นี่เขาเอาอะไรมาให้ก็ว่าจะใช่ๆ มันเป็นเงินปลอมทั้งนั้นแหละ นี่เขา ทำปลอมทำเทียมขึ้นมา

แต่ถ้าความจริงละ ความจริง เห็นใหม่ ความจริงถ้ามันเป็นความจริง เงินจริงแม้แต่บาทเดียวมันก็มีค่าจริง นี่ก็เหมือนกัน ถ้าจิตมันสงบขึ้นมามันก็เป็นค่าจริง ถ้ามันเกิดภavanaขึ้นมา ถ้ามันเป็นค่าจริงขึ้นมา เราสู้ของมัน มันมหัศจรรย์มากๆ ใจ มหัศจรรย์

ทำไมองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกไว้เองว่าปริยัติ ปฏิบัติ...ปริยัติ ปฏิบัติละ ปริยัติคือการศึกษา ศึกษาเพื่อเป็นรากเป็นฐานขึ้นมา เวลาปฏิบัติขึ้นมาให้มันเป็นความจริงขึ้นมา โปฐิละๆ ท่องได้คล่องปากเลย

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่า “โบลานเปล่าๆ” ขนาดไหนก็โบลานเปล่า

เราศึกษาได้ เราเข้าใจได้ ถ้าเข้าใจได้ก็ซาบซึ่งได้ โปฐิละนี้ลูกศิษย์ ๕๐๐ นะ ทำไมคนที่มาเรียนด้วย ถ้ามันไม่มีคุณงามความดี เขาจะมาเรียนด้วยทำไม ไปไหนลูกศิษย์ ๕๐๐ ล้อมหน้าล้อมหลังเลย แต่ความจริงมันไม่มีในใจ ความจริงไม่มีในใจ

นี่ภาคปฏิบัติก็เหมือนกัน ไอ้ที่ไม่รู้ไม่เห็นขึ้นมามันก็คาดหมายกันไปนั่นแหละ แต่ถ้ามันเป็นจริงๆ ขึ้นมา มันเห็นจริงขึ้นมา นี่ขุดคุ้ยหา มัน ขุดคุ้ยหา มัน ขุดคุ้ยหากิเลสของเราเอง ถ้ากิเลส กิเลสทำให้เราเวียนตายเวียนเกิดอยู่ ถ้าเราชำระล้างกิเลสสิ้นจากใจเราไป มันก็ไม่เวียนตายไม่เวียนเกิดอีก จบกันสักที นี่มันเป็นอย่างไร มันต้องกลางหัวใจนี้สิ เพราะหัวใจนี้เป็นคนเวียนว่ายตายเกิด เพราะหัวใจนี้มันทุกข์มันยาก

ถ้ามันปฏิบัติไป นี่มันพอบรรเทาไปไง พอศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี้ไง นี่เป็นวัฒนธรรม วัฒนธรรมประเพณีมันบรรเทาได้ มันเป็นความสุขได้ แต่ความสุขอย่างนี้ ความสุขของวิญญูะ ความสุขของการเวียนตายเวียนเกิดในวิญญูะ แต่ปฏิบัติไป มันพ้นจากวิญญูะนะ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนถึงการพ้นจากวิญญูะ พ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด แล้วเราก็เกิดมาพบ เกิดมาประสบ แล้วเราจะเอาให้ได้ เราพยายามของเรา เราทำของเรา เห็นใหม่

เราก็มองสิ เวลาร่างกายเราต้องผ่อนคลายมัน เราต้องดูแลรักษาเลย แล้วใจเราดูแลรักษาด้วยสติด้วยปัญญาของเรา เราทำของเรา นี่ถ้าอากาศมันดี เห็นใหม่ มุมานะของเรา ทำความเพียรให้เสมอต้นเสมอปลาย ความสม่ำเสมอ เสมอต้นเสมอปลาย ๗ วัน ๗ เดือน ๗ ปี เราจะได้มรรคได้ผลมาครองในใจของเรา เอวัง